

Cartea înțelepciunii lui Solomon

Traducere din engleză și îngrijire ediție:
ALEXANDRU ANGHEL

Sursele ediției în limba română:

- R.H. Charles (ed.), *The Apocrypha and Pseudepigrapha of the Old Testament*, Oxford, 1913.
J. A. F. Gregg, *The Wisdom of Solomon*, Cambridge, 1909.
F. Feldmann, *Das Buch der Weisheit*, Bonn, 1926.
D. Doré, *La Sagesse de Salomon*, Paris, 2000 (reed.)

CUPRINS

INTRODUCERE	5
1. Scurtă prezentare a cărții	5
2. Titlul	10
3. Manuscriște	11
4. Versiunile	12
5. Data	14
6. Natura compozită	17
7. Paternitate și limbă	24
8. Relația avută cu alte cărți din Vechiul și Noul Testament	29
9. Teologia și filozofia cărții	36
NOTĂ	63
CARTEA ÎNȚELEPCIUNII LUI SOLOMON	67
Capitolul 1	69
Capitolul 2	74
Capitolul 3	79
Capitolul 4	84
Capitolul 5	88
Capitolul 6	92
Capitolul 7	96
Capitolul 8	103
Capitolul 9	107
Capitolul 10	111
Capitolul 11	115
Capitolul 12	121
Capitolul 13	127
Capitolul 14	131
Capitolul 15	137
Capitolul 16	141
Capitolul 17	147
Capitolul 18	152
Capitolul 19	157
BIBLIOGRAFIE	165

CUPRINS

INTRODUCERE	5
1. Scurtă prezentare a cărții	5
2. Titlul	10
3. Manuscriște	11
4. Versiunile	12
5. Data	14
6. Natura compozită	17
7. Paternitate și limbă	24
8. Relația avută cu alte cărți din Vechiul și Noul Testament	29
9. Teologia și filozofia cărții	36
NOTĂ	63
CARTEA ÎNTELEPCIUNII LUI SOLOMON	67
Capitolul 1	69
Capitolul 2	74
Capitolul 3	79
Capitolul 4	84
Capitolul 5	88
Capitolul 6	92
Capitolul 7	96
Capitolul 8	103
Capitolul 9	107
Capitolul 10	111
Capitolul 11	115
Capitolul 12	121
Capitolul 13	127
Capitolul 14	131
Capitolul 15	137
Capitolul 16	141
Capitolul 17	147
Capitolul 18	152
Capitolul 19	157
BIBLIOGRAFIE	165

Religia adevărată duce la nemurire binecuvântată: necredința și apostazia, la nimicire. Căutați cunoașterea lui Dumnezeu prin neprihănirea vieții: o asemenea cunoaștere (înțelepciune) nu poate fi atinsă de robii păcatului.

CAPITOLUL 1

1. Iubiți dreptatea, voi care sunteți judecători ai pământului¹,

¹ „Judecători ai pământului”. Autorul vorbește despre „judecătorii pământului”, vizând rolul asumat de Solomon; totuși, după toate probabilitățile, judecătorii la care se face referire sunt conducătorii comunității evreiești din Alexandria. Având în vedere că, în vremea lui Philon, evreii din Egipt numărau până la un milion de suflete, am putea presupune că cel puțin jumătate de milion trăia în capitală. Strabon (m. 21 d.Hr.), citat de Josephus, *Ant. XIV*, 7, spune: „Mai este și un etnar în fruntea acestora, care conduce oamenii și face dreptate, și are grija ca îndatoririle să fie îndeplinite și legile să fie respectate, precum arhonul unui stat independent”. Fără îndoială că cele mai multe dintre clasele conducătoare din Alexandria, ca și cele din Palestina, erau de sorginte saduceană, având înclinație spre elenizare. Într-adevăr, unii evrei, precum Tiberiu Iuliu Alexandru, care avea o funcție înaltă sub domnia lui Nero, au trecut cu totul de partea Neamurilor. Bousset, *Rel. des Jud.* (p. 81, n. 1), consideră că o apostazie completă de acest gen nu a avut decât rareori loc. Persecuția credincioșilor de către liber cugetători pomenită în 2:10 ar putea fi comparată cu prigonirea fariseilor sub domnia lui Alex. Iannaeus din jurul anului 94 i.Hr. Vezi Charles, *1 Enoch*, p. 297: „Conducătorii apar ca fiind ajutătorii și complicitii vrăjmașilor celor drepti. Acești vrăjmași sunt saducei, păcătoșii, apostataii și păgânizatorii”. Cap. 2:12 ne arată că în centrul polemiciei se află apostataii: „ne scoate vină că avem păcate împotriva legii”. Philon face referire la evreii apostatai, *De Conf. Ling.*, cap. II: „Cei care sunt nemulțumiți de rânduirea sub care au trăit părinții lor, fiind tot timpul dornici să învinovătească și să acuze legile, spun – «Nu vă lăudați voi cu povăturile voastre de parcă ar cuprinde adevărul însuși? Iată, cărțile căror le spuneți scrieri sacre conțin născociri de care sunteți obișnuiți să rădeți

- Cugetați la Domnul cu o minte bună¹,
Și în sinceritatea inimii² căutați-l voi;
2. Căci El este găsit de cei care nu-l ispitesc,
Și se arată celor care nu se îndoiesc de El.
  3. Căci cugetele violene depărtează de Dumnezeu;
Și Puterea supremă, când este pusă la încercare, îi tulbură pe cei necugetați:
  4. Fiindcă înțelepciunea nu pătrunde în sufletul care a nutrit răul,
Și nu sălaşluieste în trupul arvunit de păcat.
  5. Căci Duhul cel Sfânt al povătuirii va fugi de vicleșug,
Și va pleca de lângă cugetările care-s lipsite de pri-cere
Și va fi alungat³ când fărădelegea se va apropia.

când îi auziți pe alții povestindu-le». Vezi de asemenea *Vita Mos. I. 6*. Căsătoriile mixte cu Neamurile ar facilita apostazia și, întrucât un act nu este interzis dacă încă nu a avut loc, am putea deduce existența unor astfel de căsătorii din Jubilee 30:7, „Dacă este vreun om în Israel care dorește să-și dea fiica sau sora oricărui bărbat care este din sămânța Neamurilor, acesta sigur va muri, și ei îl vor lovi cu pietre, căci acesta a adus rușine în Israel; și o vor arde pe femeie cu foc, căci ea a pătat numele casei tatălui său, și va fi dezrădăcinată din Israel”.

¹ „Cu o minte bună”, gr. „în bunătate”. Ceea ce un evreu credincios ar considera a fi cugetări drepte despre Dumnezeu s-ar putea vedea din Ex. 34:6-7, mai ales ultimul verset, „Iahve este un Dumnezeu plin de îndurare și milostiv... care iartă vina și răzvrătirea și păcatul, dar care nu-l va crăta deloc pe cel vinovat”. Opusul se poate vedea în Ps. 50:21, „Tăi ai închipuit că aş fi ca unul ca tine”.

² „Sinceritatea inimii”. Un ebraism: caracterul drept al minții ce se opune violenței; vezi v. 3, „cugetele violene”. În ebraică, inima este sălaşul intelectului; rinichii (v. 6) sediu emoțiilor.

³ „Alungat”: ἐλεγχθήσεται prezintă o dificultate nerezolvată de multă vreme. Schultess (1820) a declarat că acest cuvânt este corupt. Versiunea Revizuită traduce „tulburat”, iar în altă parte „osândit”;

*Păcătosul nu poate scăpa de pedeapsă;
cuvintele îi sunt cunoscute.*

6. Căci înțelepciunea¹ este un duh iubitor de oameni, și nu îl va lăsa nepedepsit pentru cuvintele sale pe cel care hulește;
Căci Dumnezeu este martorul rărunchilor săi,
și este adevăratul veghetor al inimii sale
și ascultătorul graiului său;
7. Căci Duhul Domnului umple² lumea,

Grimm, dintr-o întrebuițare a cuvântului în greaca bizantină, „este alungat”; Siegfried, „este umplut cu un duh de dojană”, un sens satisfăcător dacă este îngăduit. Ideea de a fi „făcut de rușine”, așa cum se întâmplă cu puritatea în prezența ticăloșiei, este posibilă. După „Liddell and Scott”, întrebuițarea acestui cuvânt se găsește numai în Homer; și cartea este în mod clar plină de cuvinte poetice.

¹ „Căci înțelepciunea...”. Acest rând, ce se pare că nu are nicio legătură cu ceea ce precede sau urmează, a ridicat multe probleme comentatorilor. Grimm consideră că sensul este: „Înțelepciunea este un duh care iubește omenirea, și exact din acest motiv nu va lăsa nelegiuirea nepedepsită”. Comentatorii mai vecchi au înțeles cuvântul φιλάνθρωπος cu sensul de „cumpătat”, „blând”, și l-au pus în legătură cu versul precedent. Prin urmare, sensul ar fi: „Înțelepciunea este tulburată sau alungată atunci când nelegiuirea își face intrarea, căci este un duh cumpătat și blând și nu poate sta în același sălaș cu nedreptatea”. Bois, p. 379, văzând că aceste explicații sunt nesatisfăcătoare ar transfera acest rând la sfărșitul v. 13, o schimbare acceptată și de Siegfried. Dar legătura strânsă dintre ultimul rând al v. 13 și începutul v. 14 împotriva acestui lucru. În fața acestor dificultăți nu pare pripit dacă am sugera că acest rând ar putea fi o interpolare bazată pe 7:22-3, unde se spune că Înțelepciunea este πνεῦμα și φιλάνθρωπος. Mai departe, faptul că acest rând nu se află în armonie cu ceea ce îl înconjoară întărește sugestia lui Weber că vv. 4, 5, împreună cu acest rând, au fost interpolate; legătura obținută după excluderea lor este destul de satisfăcătoare – v. 3. „Puterea, când este pusă la încercare, îi tulbură pe cei necugetați și (6) nu îl va lăsa nepedepsit pentru cuvintele sale pe cel care hulește. Căci Dumnezeu etc.”.

² „Umple”, ca și în V. A.; V. R. „a umplut”; dar a se vedea nota lui Grimm, Burton, N. T. *Moods and Tenses*, 76 și cf. In. 11:11.

- Și cel care ține toate lucrurile laolaltă¹ are știința fiecărui glas.
8. De aceea niciun om care grăiește lucruri nelegiuite nu poate să se ascundă;
Nici Dreptatea, când pedeapsă va da,
de el nu va trece.
  9. Căci uneltirile nelegiuitului vor fi cercetate;
Și zvonul vorbelor sale va ajunge până la Domnul
Spre pedeapsa faptelor sale nedrepte.
  10. Căci acolo se află o ureche geloasă care aude totul
Și sunetul șoaptelor nu este ascuns.
  11. Păziți-vă aşadar de șoaptele deșarte
Și feriți limba voastră de blasfemie²;
Fiindcă vorba cea mai ascunsă nu va trece fără pedeapsă
Și gura mincinoasă nimicește sufletul.
- Dumnezeu nu face oamenii să sufere de bunăvoie; ei singuri atrag asupra lor pedeapsa și moartea.*

12. Nu ademeniți moartea prin strâmbătățile vieții voastre

¹ „Care ține toate lucrurile laolaltă”. Avem aici ideea stoică a sufletului lumii. Stoicii au spus că lumea, *εἰς ἄπαν αὐτοῦ μέρος διήκοντος τοῦ, καθάπερ ἐφ’ ημῶν τῆς ψυχῆς*. Vezi Dio. Laert. În Ritter and Preller, 493; Zeller, Stoics..., p. 142.

² „Blasfemie”. *καταλαλίᾳ*, în paralel cu cărtirea, *γογγυσμός*, înseamnă pur și simplu a vorbi împotriva lui Dumnezeu.

- Și nu vă atrageți pieirea prin faptele mâinilor voastre.
13. Căci Dumnezeu n-a făcut moartea
Și nu se bucură nici de pieirea celor vii.
  14. Ci el a zidit toate lucrurile ca ele să aibă viață
Și toate lucrurile zidite ale lumii sunt folositoare vieții
Și întru ele nu este venin de pieire
Și nici Hades nu are stăpânire împărătească asupra pământului;
  15. Căci dreptatea¹ este nemuritoare,
Iar nedreptatea aduce moarte.
  16. Dar cei necredincioși o cheamă cu mâinile și cu vorbele lor;
Socotind-o prietenă, ei sunt mistuți de iubirea pentru ea
Și au făcut un legământ cu ea,
De aceea vrednici sunt să aibă soarta ei².

¹ „Căci dreptatea”. Acest rând fie se află într-un loc greșit și ar trebui mutat pe o poziție aflată între vv. 22 și 23 ale cap. 2, unde s-ar afla într-un context satisfăcător, fie ar trebui să acceptăm, împreună cu Grimm, rândul următor ce se găsește în unele manuscrise latine, „*injustitia autem mortis acuisitio est*”. Grimm traduce prin *ἀδίκια δὲ θανάτου περιποίησις ἔστιν* (cuvântul *περιποίησις* nu se găsește în LXX cu acest sens). Așa cum se găsește acest rând, nu are nicio legătură cu ceea ce îl precede sau îi urmează, iar dacă rândul adițional nu este acceptat, ștergerea sau transferul la capătul lui 2:22 pare a fi justificată. Trebuie să observăm că acest rând însumează învățătura din această parte a cărții, inițial putând să fi fost o notă marginală. Atunci, versul latin *institutia autem* ar fi fost o glosă ca și 2:17, 6:1 etc., iar *αὐτόν* din rândul următor, ce face referire la Hades, nu ar fi separat de cuvântul ce îl precedă.

² 13-16. Conform acestui pasaj, omul și-a pierdut integritatea și nemurirea prin propria acțiune; în 2:24, prin invidia diavolului. V. 16 se pare că se bazează pe Is. 28:15 la modul literal, deși contextul este destul

1. Căci ei și-au spus în sine, fără a cugeta drept,
Scurtă și dureroasă este viața noastră
    Și nu este niciun leac când omul își atinge sfârșitul
    Și nu s-a cunoscut niciunul care să se întoarcă din
        Hades².
2. Căci din simplă întâmplare ne-am născut noi
    Și după viața aceasta vom fi ca și cum
        n-am fost vreodată;
    Căci fum este suflarea din nările noastre

de diferit. Acolo legământul este că Moartea ar trebui să cruceze celelalte părți contractante, pe când aici aceștia se oferă de unii singuri în brațele Morții. Pentru *τύκω*, folosit pentru a indica o stare a mintii, vezi 6:23, „pizmă aprinsă”. E. Pfeleiderer, urmat de Bois, consideră că acest vers face referire la misteriile pagane, mai ales la identificarea lui Hades, zeul morții, cu Dionysos, zeul vietii. Heraclit a spus *ώντος δε 'Αΐδες καὶ Διόνυσος* (Ritter and Preller, 49, Zeller, Pre-Socratic Phil., II, p. 100). Dacă acest lucru este acceptat și considerăm că autorul face referire la evrei și apostați, trebuie să deducem faptul că aceștia au ajuns atât de departe, încât să ia parte la misteriile pagane. „Soarta” sa reprezintă locul destinat acestuia.

¹ Părerile puse aici în gura neleguiților ar fi putut fi cunoscute de autor cu ușurință din experiența personală pe care a avut-o cu evreii ce au adoptat tezele lui Epicur; mulți savanți văd aici o trimitere la Eclesiastul, vezi Introducerea. Totuși ar trebui să observăm că aceeași atitudine este pusă în gura neleguiților din 1 Enoch 102:6-8.

² Este imposibil de spus dacă ὁ ἀναλύεις este tranzitiv sau intranzitiv. Grimm, cu referire la 2 Mac. 8-25, indică opt locuri unde ἀναλύω = „a se întoarce”; dar în 4:12 este folosit la pasiv, astfel, dacă vom considera că acesta hotărăște uzanța autorului, aici ar trebui să fie la modul tranzitiv. Împotriva acestui lucru am putea spune că, înțând cont de libertățile pe care autorul își permite să le ia față de limba greacă, este destul de posibil ca acesta să fi folosit formele pasivă și activă a unui verb intranzitiv fără vreo diferență apreciabilă de sens.

- Și cugetarea este o scânteie¹ aprinsă de bătaia
inimii noastre,
3. Care atunci când se va stinge, trupul se va face
cenușă
    Și duhul se va risipi ca aerul cel ușor;
  4. Și numele nostru va fi uitat cu vremea
    Și nimeni nu-și va aduce aminte de faptele
        noastre;
    Și viața noastră va trece ca urma norului
    Și se va risipi ca negura
    Când este izgonită de razele soarelui
    Și doborâtă² de căldura acestuia.
  5. Căci vremea dată³ nouă e ca trecerea unei umbre
    Și sfârșitul nostru nu poate fi dat înapoi⁴;

¹ „Cugetarea este o scânteie”. O trimitere la perspectiva lui Heraclit și a altora conform căror focal (vezi nota de la 13:2) este substanța primordială. „Sufletul omului este o parte a acestui foc divin” (Zeller, Outlines, p. 70). „Era conceput . . . ca o individualizare trecătoare a substanței sau forței primare, iar această individualizare se încheia la moarte” (Charles, Eschat., p. 143). Această perspectivă a fost adoptată de stoici. „Sufletul este . . . o parte din focal divin care coboară în trupurile oamenilor când acestea ies prima dată din eter” (Zeller, Outlines, p.244). Cicero, Tusc., I, 19, „Zenoni Stoico animus ignis videtur”.

² „Doborâtă”. Aceasta este poate o parafrazare justificată. În greacă înseamnă „aplecat”, care este incorrect din punctul de vedere al științei naturale. Dar autorul nu dorea decât o expresie paralelă la termenul „izgoni” și, având o atitudine neștiințifică, a ales un termen incorrect.

³ „Vremea dată”, interpretându-l pe *καιρός* împreună cu Ν A și versiunea latină, în contrast cu *βίος*, B*. Tot așa și la majoritatea editorilor.

⁴ „Dat înapoi”. Explicația adoptată de Grimm, Siegfried și de alții, că niciun om nu poate muri de două ori, nu este una satisfăcătoare. Trimiterea făcută de Gregg la umbra de pe un cadran solar este mult mai acceptabilă, deși în rândul următor apare o schimbare bruscă de metaforă prin cuvântul „pecetluit”; sfârșitul este pecetluit cu trănicie = sfârșitul este predeterminat. Sensul probabil este „în timp ce suntem

Căci este pechetluit cu strășnicie și nimeni nu îl întoarce.

*De aceea ei se vor bucura din plin
de viața aceasta și îi vor zdrobi
pe cei ale căror vieți o condamnă pe a lor.*

6. Veniți, aşadar, și să ne bucurăm de lucrurile bune care sunt acum
Și de făpturi să ne folosim cu toată chibzuința posesiunii tinereții.
7. Să avem din belșug vinuri scumpe și miresme
Și să nu lăsăm să treacă nicio floare de primăvară¹.
8. Să ne încoronăm cu flori de trandafir, până nu se veștejesc.
9. Să nu fie nicio |pajiște| fără urma măreței noastre petreceri²;
Să lăsăm pretutindeni semnele veseliei noastre,

tineri", iar Grimm obține asta traducând ὡς ἐν νεότητι, bazându-se pe autoritatea lui 157, 248, 253 și a dicționarului poliglot Complutensian. B are ὡς νεότητι, N și A ὡς νεότητος.

¹ „Primăvară”, traducând ἔαρος în loc de ἔερος. Tot așa în A, versiunea latină și în majoritatea edițiilor.

² 9 a. Versiunea greacă are aici un singur rând, μηδεὶς ἡμῶν ἄμοιρος ἔστω τῆς ἡμετέρας ἀγερωχίας; cea latină are două: „nemo nostrum exors sit luxuria nostra” și „nullum pratrum sit quod non pertranseat luxuria nostra”. Acesta este un dublet al versului grecesc cu λειμών în versul 2 în loc de ἡμῶν. Înănd cont că un glosar mai vechi al cărții arată că aceasta conținea inițial cuvântul λειμών, acesta trebuie readus în locul lui ἡμῶν, iar μηδεὶς λειμών κτλ să fie acceptată ca variantă adeverătată. Vezi Feldmann. „Măreței... petreceri”: ἀγερωχία, ar putea fi o aluzie la misteriile păgâne (Bois, p. 295).

Căci aceasta este partea noastră și este a noastră menire¹.

10. Să-l asuprim pe cel sărman și drept,
Să nu ne fie milă de văduvă
Și nici cinste părului bătrânului încărunțit de trecerea anilor să nu aducem.
11. Ci fie ca puterea noastră să fie pentru noi legea dreptății,
Căci ce este slab nu e de niciun folos.
12. Să-l pândim pe cel drept,
Căci el nu ne aduce nouă folos
Și se împotrivește lucrărilor noastre,
Și ne scoate vină că păcătuim împotriva legii,
Și ne acuză pe noi de păcate împotriva învățăturii² noastre.
13. El mărturisește că are cunoștință despre Dumnezeu
Și se numește pe sine robul Domnului.
14. El a devenit pentru noi o osândă a gândurilor noastre.
15. Și ne este greu chiar când ne uităm la el,
Căci viața lui nu este ca a altor oameni
Și cărările lui sunt de un chip diferit.
16. Înaintea lui suntem socotiți ca metalul obișnuit
Și de căile noastre se ferește ca de un lucru murdar.
El fericește sfârșitul cel de pe urmă al celor drepti

¹ „Partea noastră”; singura noastră parte și menire. Pentru legătura cu Eclesiastul vezi Introd.

² „Învățătură”. Traducerea lui παιδεία din ultimul rând este dificilă. Weber traduce: „și ne mustră pentru păcatele modului nostru de viață” (Bildung). Gregg l-ar omite. V. 12 este cu siguranță o adăugire.

- Şi se laudă că Dumnezeu este al său tată.
17. Să vedem dacă cuvintele lui sunt adevărate
Şi să cercetăm ce i se va întâmpla la sfârşitul vieţii sale.
  18. Căci dacă dreptul este fiul lui Dumnezeu, atunci El îl va ţine
Şi-l va scoate din mâna vrăjmaşilor săi.
  19. Să-l încercăm cu chinuri şi cruzimi,
Ca să aflăm blândeţea lui
Şi să-i încercăm răbdarea atunci când i se greşeşte.
  20. Să-l dăm unei morţi de ocară
Căci, după vorba lui¹, |Dumnezeu| îi va purta de grija².

*Dar ei greşesc; pe cei drepti îi aşteaptă o viaţă viitoare,
şi atunci îi vor birui pe neleguiuţi.*

21. Aşa au cugetat ei, fiind rătăciţi departe,
Căci fărădelegea lor i-a orbit.
22. Şi ei nu cunoşteau tainele lui Dumnezeu³
Şi nici nădejde ei n-au avut în răsplata sfînteniei,

¹ „După vorba lui”, adică „dacă ceea ce spune este adevărat”.

² „Îi va purta de grija”. ἐπισκοπή în această parte a cărţii este folosit numai într-un sens pozitiv, vezi Introd. Cuvântul ἐπισκοπή se spune că a fost folosit doar o singură dată în afara limbii greceşti biblice şi eclesiastice. Este o traducere a cuvântului ebraic הַרְכָּד, care înseamnă „cercetare” de izbăvire, LXX Gen. 50:24, 25; Ex. 3:16, sau „cercetare” de pedepsire, LXX Is. 24:22; 29:6. Vezi nota lui Hort la 1 Petr. 2:12 şi a lui Charles la Apoc. Bar. 20:2, nota.

³ „Tainele lui Dumnezeu”, anume că suferinţa nu este obligatoriu o pedeapsă, ci este deseori o încercare a bunătăţii care va fi răsplătită după moarte prin viaţă veşnică.

- Nici n-au judecat că este o cunună pentru sufletele neprihănite!.
23. Căci Dumnezeu l-a zidit pe om spre nestricăciune
Şi l-a făcut chip al propriei Sale fiinţe².
  24. Dar prin pizma diavolului moartea a intrat în lume
Şi cei ce sunt ai lui au parte de aceasta³.

CAPITOLUL 3

1. Sufletele dreptilor sunt în mâna lui Dumnezeu
Şi niciun chin nu se va atinge de ele.
2. În ochii celor fără minte ei păreau⁴ a muri;
Şi ieşirea lor |din lumea aceasta| era socotită a fi suferinţa lor
3. Şi plecarea lor dintre noi a fi pieirea lor,
Dar ei sunt în pace.

¹ La finalul acestui vers (12) s-ar cuveni să fie 1:15. Pentru sufletele neprihănite există o răsplătită – nemurirea.

² Diferenţa dintre acest autor şi Philon se poate vedea foarte clar aici. La Philon, omul este imaginea Logosului (Drummond, *Philo Judaeus*, II. 186-7). „Propriei Sale fiinţe”, ἴδιότητος, ή A şi B. ἀΐδιότητος, 248, 253 şi majoritatea scriitorilor patristici. Dar Gen. 1:26 se pare că l-a ales pe primul, deşi Sanday şi Headlam (*Romani*, p. 51) se îndoiesc, în timp ce prof. Margoliouth preferă pe ἀΐδιότητος. Acesta, de asemenea, sugerează κατ' εἰκόνα, care acum este susținut de Feldmann.

³ Bois (p. 297) spune că aici s-ar face referire la Cain, primul ucigaş, iar Gregg aduce argumente în plus în sprijinul acestei idei. Toți ceilalți comentatori înțeleg că se face referire la ispita Evei. În 1 Enoch 59:6 se spune că Satana a dus-o la rătăcire pe Eva. Acest lucru pare să favorizeze ultima perspectivă.

⁴ „Păreau”. Cei drepti nu pot muri. Pentru această idee despre viaţă şi moarte vezi 5:13 şi 10:3. Philon spune (*Quod det. pot.* 15), „Înțeleputul care se arată că a părăsit această supusă morţii trăieşte o viaţă lipsită de moarte”.